

Наталія Ніколаєнко,

докторка політичних наук, професорка кафедри політології,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»

n.nikolaienko@ukma.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-2558-4749>

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СПРОТИВ ЯК СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

У сучасній системі світоустрою концепція гібридної війни має надзвичайну актуальність, оскільки вона відображає трансформацію методів ведення конфліктів: поєднання традиційних військових дій із нетрадиційними інструментами — кібератаками, інформаційними кампаніями, економічним тиском, операціями спецслужб, використанням проксі-сил та правового маневрування. Російсько-українська війна як гібридна війна демонструє, що сучасні збройні зіткнення — це не лише військові дії, а і комплекс стратегій, де ключову роль відіграє контроль над інформацією та суспільною свідомістю. В даному контексті інформаційна складова відіграє ключову роль, як інструмент агресії, і водночас, як поле для противу.

Потрібно зазначити, що в результаті демократичних перетворень Україні вдалося в деякій мірі протистояти російському впливу впродовж 2004–2009 рр., але з приходом до влади В. Януковича та з урахуванням ефективної діяльності російських медіаструктур та спецслужб в українському медійному просторі спостерігалася активізація дій, спрямованих на демонтаж української незалежності. Після подій Революції Гідності Росія розпочала активну фазу гібридної війни проти України. Цей етап характеризувався комплексним застосуванням політичних, інформаційних, економічних та військових інструментів, спрямованих на підрив укра-

їнської державності та дестабілізацію суспільства. Значну роль у цьому процесі відігравали російські медіаструктури, які через дезінформацію, пропаганду та маніпуляції громадською думкою намагалися легітимізувати агресивні дії та послабити внутрішню згуртованість українського суспільства. Паралельно спецслужби РФ реалізовували стратегічні операції з впливу на політичні еліти та інституції, використовуючи технології економічного та соціального тиску, кібератаки та інші засоби прихованого впливу.

Інформаційний спротив є однією з ключових складових протидії гібридним загарозам у російсько-українській війні. Він проявляється у широкому спектрі дій, спрямованих на захист інформаційного простору, протидію дезінформації та пропаганді противника, а також на підтримку морального та психологічного стану населення та військових структур. Інформаційний спротив можна розглядати як сукупність заходів із протидії зовнішнім або внутрішнім інформаційно-комунікаційним атакам, маніпуляціям, дезінформації, які мають на меті підірвати довіру до державних інституцій, розколювати суспільство, деморалізувати. Також інформаційний спротив — це активні дії держави, громадянського суспільства та інших акторів, спрямовані на протидію інформаційним атакам, збереження довіри, підвищення стійкості суспільства до маніпуляцій.

Категорії таких заходів можна умовно розділити на:

- Оборонні заходи: підвищення медіаграмотності громадян; створення прозорих комунікацій держави; захист каналів зв'язку та інформаційної інфраструктури; моніторинг дезінформації.
- Активні заходи: створення контрнарративів, фактчекінг, участь громадянського суспільства, волонтерських ініціатив, цифрових мереж у поширенні правдивої інформації, просвітницька діяльність.
- Стратегічна комунікація: розробка державних стратегій інформаційної безпеки, співпраця з міжнародними парт-

нерами, створення механізмів реагування, резервних комунікацій, кіберзахисту.

Основними формами інформаційного спротиву є:

1. Протидія пропаганді та дезінформації – виявлення та спростування фейків, маніпуляцій та перекручувань фактів, що поширюються агресором через медіа, соціальні мережі та інші канали.
2. Формування позитивного нарративу – поширення правдивої інформації про хід війни, героїчні вчинки військових і цивільного населення, міжнародну підтримку України.
3. Цифровий захист та кіберстійкість – забезпечення безперебійної роботи державних та критичних інфраструктурних систем, захист від кібератак і інформаційних диверсій.
4. Мобілізація громадянського суспільства – залучення волонтерів, журналістів, блогерів та громадських активістів до поширення достовірної інформації та нейтралізації ворожих нарративів.

Медіаграмотність виступає фундаментальним інструментом протидії інформаційній агресії, оскільки забезпечує здатність громадян критично оцінювати інформаційні потоки, виявляти фейки, маніпуляції та пропагандистські нарративи. В умовах сучасної російсько-української війни медіаграмотність дозволяє не лише зменшити вплив дезінформації, але й активізувати інформаційний спротив через поширення перевірених фактів, формування стійких громадських нарративів та консолідацію суспільства. Інформаційний спротив у війні не обмежується лише реакцією на дії противника; він включає також проактивні кампанії, які підвищують стійкість населення до маніпуляцій, сприяють консолідації суспільства та формуванню колективної ідентичності, орієнтованої на захист національної безпеки та державності.

У сучасному контексті ефективний інформаційний спротив виступає не просто додатковим засобом ведення війни, а стратегічним інструментом, здатним мінімізувати вплив

гібридних загроз і забезпечити психологічну та комунікаційну стабільність країни.

Дослідники Ю. Курнишова та А. Макаричев у своєму звіті «Hybrid Resilience in Insecure Times: Russia's War and Ukrainian Society» (2022) аналізують, як українське суспільство адаптувалось до гібридної війни, зокрема через розвиток «гібридної стійкості», підкреслюється, що здатність українського суспільства чинити спротив (hybrid resilience) виявилася значно вищою, ніж очікувалося. Стратегічна комунікація і інформаційні заходи держави набули більшої структури. Базуючись на цьому досвіді, можна говорити про ключові елементи українського інформаційного спротиву: вчасне створення офіційних наративів; розвиток волонтерських інформаційних ініціатив, фактчекінг-рухів; просвітницька діяльність з медіаграмотності; підтримка міжнародної співпраці. Проте реалізація має складнощі: інформаційні кампанії супротивника швидкі, добре фінансовані, часто використовують цифрові платформи, боти та гібридні методи.

Таким чином, інформаційний спротив у контексті гібридної війни — це багатокомпонентна стратегія, яка включає освітню, комунікативну, технологічну, соціальну й міжнародну взаємодію. Український досвід підтверджує ефективність такого комплексного підходу, але інформаційний спротив лишається динамічним викликом, що вимагає постійного оновлення механізмів, навчання, інвестицій у людський капітал і технології. Держава, суспільство й міжнародні партнери повинні діяти проактивно, щоб суспільство було менш вразливим до маніпуляцій, а інформаційна система — більш стійкою.

Список використаних джерел

Ніколаєнко, Н. О., & Комарчук, О. О. (2021). Засоби масової комунікації як детермінанти гібридної війни: монографія. НУК.

- Hajduk, J., & Stepniewski, T. (2016). Russia's Hybrid War with Ukraine: Determinants, Instruments, Accomplishments and Challenges. In *Studia Europejskie – Studies in European Affairs*. <https://journalse.com/russias-hybrid-war-with-ukraine-determinants-instruments-accomplishments-and-challenges>.
- Krainikova, T., & Prokopenko, S. (2023). Waves of Disinformation in the Hybrid Russian-Ukrainian War. *Current Issues of Mass Communication*, 33, 12-25. <https://doi.org/10.17721/CIMC.2023.33.12-25>.
- Kurnyshova, Y., & Makarychev, A. (2022). Hybrid resilience in insecure times: Russia's war and Ukrainian society. https://www.cidob.org/sites/default/files/2024-06/41-46_YULIA%20KURNYSHOVA%20%26%20ANDREY%20MAKARYCHEV_ANG.pdf.